

Hjemtagelse af
de danske børn
fra de syriske
fangelejre:

Reintegration og rehabilitering efter repatriering fra det nordøstlige Syrien

Om de danske erfaringer i forbindelse
med hjemtagelsen af børn og mødre
fra fangelejre i Syrien.

Indhold

Indledning 3

Metode 6

Den danske hjemtagelsesproces 7

Forberedelse af hjemtagelsen 11

Surrogatfængsling 14

Hjemtagelsen 15

Livet i Danmark 18

Forebyggelse af radikalisering 19

Udfordringer i fremtiden 21

Anbefalinger 23

Konklusion 24

Noter 26

Indledning

I kølvandet på faldet af Islamisk Stats selvudråbte kalifat i starten af 2019, blev tusindvis af kvinder og mænd med formodet tilknytning til terrorbevægelsen fængslet med deres børn i det overvejende kurdiske selvstyreområde i det nordøstlige Syrien.

Op mod 70.000 kvinder og børn fra 60 forskellige lande blev placeret i fangelejrene al-Hol og al-Roj, som bevogtes af de kurdiskdominerede styrker.¹

Både internationale nødhjælpsorganisationer samt FN og EU har kritiseret forholdene i fangelejrene og opfordret lande til at hente deres borgere hjem.²

Den humanitære og sikkerhedspolitiske situation er katastrofal. Børnedødeligheden i lejrene er ekstrem høj. Der er mangel på rent vand, ordentlig mad og lægehjælp og konstant angreb fra Islamisk Stat og Tyrkiet i området. Den interne sikkerhed i fangelejrene er samtidig præget af vold, drab, konflikter og risiko for, at børnene på sigt kan blive radikaliseret.³

Førende terrorforskere, FN's antiterrorenhed og sikkerhedstjenester fra hele verden har advaret mod at lade kvinder og børn blive i fangelejrene.⁴

Islamisk Stat har stadig stor indflydelse i lejrene. al-Hol fangelejren fungerer som et mini-kalifat, hvor de stærke fangere udøver social kontrol overfor de andre i lejren og hvor IS' moralpoliti hersker med påbud om tildækning af ansigt, hænder og fødder.

Der bliver smuglet våben og mobiltelefoner ind via bl.a. underjordiske gange, og IS-terrorceller i området har smuglet børn ud af fangelejrene for at træne dem til at bruge våben og indoktrinere dem i terrorbevægelsens ideologi.

De kurdiske militærstyrker har flere gange offentligt været ude og sige, at lejrene kan bryde sammen når som helst og appelleret til at lande som Danmark repatrierer deres statsborgere. De har ikke kapacitet og ressourcer til at sikre kontrollen med fangelejrene.

De fleste lande var i lang tid tilbageholdende med at tage deres borgere hjem fra de kurdiske kontrollerede fangelejre og fængsler. En række lande vedtog lovgivning der fjernede deres statsborgeres rettigheder, heriblandt Danmark der gjorde det muligt administrativt at fratage statsborgerskabet fra formodede IS-sympatisører⁵.

I sidste halvdel af 2022 skete der et skift. Lande som Frankrig, Australien, Holland og Canada, der tidligere havde afvist at hjemtage deres borgere, hentede flere kvinder og børn hjem fra fangelejrene⁶.

I mange af de lande, der de senere år har repatrieret deres borgere, har der ikke været fortilfælde, hvor man har hjemtaget børnefamilier fra fangelejre og fængsler. Det gør, at erfaringsgrundlaget er meget lille.

For at skabe de bedste forudsætninger for modtagelsen af de hjemvendte familier og for overholdelse af internationale konventioner, er det derfor vigtigt, at der drages nytte af de forskellige landes erfaringer, især med henblik på at forbedre vilkårene for de involverede børn.

Børnene er ofte traumatiserede efter at have levet mange år under umenneskelige forhold i krig, fængsler og fangelejre.

Metode

Denne rapport præsenterer en række anbefalinger til at sikre en vellykket repatriering baseret på Repatriate the Children - Denmark's (RTC - Danmarks) erfaringer fra hjemtagelsen af de danske børn fra de syriske fangelejre i 2019 og 2021.

RTC - Danmark har fulgt børnene og deres familier gennem længere tid, og repræsentanter fra RTC har besøgt flere af børnene, mens de var indespærret i fangelejrene. RTC - Danmark har også været en del af referencegruppen for regeringens tværministerielle "Task Force Evakuering". Foreningen har derfor et unikt indblik i erfaringerne fra repatrieringen af de danske børn.

“Hver eneste spildt dag, som de danske børn tilbringer i fangelejrene, er traumatiserende og et skridt nærmere en langsom, men bevidst, ødelæggelse af chancerne for, at børnene får et godt børne- og senere voksenliv langt fra krig og radikalisering.”

Johanne Schmidt-Nielsen, Red Barnet og Rasmus Grue Christensen, Dignity

Anbefalingerne i rapporten bygger på førstehåndsobservationer, samtaler med familierne og samarbejde med danske og internationale beslutningstagere, interesseorganisationer og eksperter samt med afsæt i eksisterende viden indenfor området.

For RTC har det været afgørende, at børnenes interesser er centrale i planlægningen og forberedelsen af hjemtagelsesprocessen samtidig med, at der tages hensyn til de sikkerhedsmæssige udfordringer og behovet for at retsforfølge mødrene, når de ankommer til Danmark.

Det er RTC - Danmarks opfattelse, at der er behov for at tage ved lære af erfaringerne fra de tidligere hjemtagelser, også i forhold til at der i begyndelsen af 2023 fortsat befinder sig fem danske børn i fangelejrene sammen med deres mødre, som har fået frataget deres danske statsborgerskab.

Den danske hjemtagelsesproces

Natten til den 7. oktober 2021 kom 14 danske børn og deres tre mødre hjem til Danmark. Forinden var en forældreløs baby og en hårdt såret 13-årig dreng blevet repatrieret.

Elleve af de 16 børn, der er blevet hjemtaget er født i Danmark, mens fem er født i Syrien heraf ét i fangelejrene.

Forud for hjemtagelsen i 2021 var et længerevarende forhandlings- og udredningsarbejde om omstændighederne i gang.

For at optimere en vanskelig og ukendt opgave i forbindelse med regeringens stillingtagen til evakueringen af de 14 børn med deres mødre i maj 2021, blev der lavet en redegørelse af bl.a. børnenes helbredsmæssige situation og de rets- og sikkerhedspolitiske udfordringer⁷. Herudover havde der været forhandlinger med det kurdiske selvstyre.

”Den reelle risiko er *ikke* at hente disse børn hjem men at efterlade dem i lejre, hvor de risikerer at dø, blive syge eller rekrutteret [af Islamisk stat]”

Jo Becker, Chef og talsperson for børns rettigheder, Human Rights Watch

Regeringen havde udsendt en taskforce til det kurdiske selvstyreområde og fangelejrene kort før de traf beslutningen om at hjemtage børnene med deres mødre. Her havde de mulighed for at vurdere de danske børn ud fra forskellige psykiske og fysiske forhold, herunder børnenes aktuelle helbredstilstand og deres tilknytning til mødrene.

Det synes klart, at følgende kunne lægges til grund som afgørende præmisser for reintegration og fremtidig trivsel, som en hjemtagelse af de 14 danske børn og deres tre mødre indebar:

1. De danske børn var såvel fysisk som psykisk alvorligt påvirkede af opholdet i de syriske fangelejre.
2. Der var behov for betydelig psykologisk og sundhedsmæssig hjælp på kort såvel som på længere sigt, herunder udredning og opfølgning.
3. Mødrene blev af det danske lægehold karakteriseret som omsorgsfulde mødre, hvilket er bekræftet af de lokale myndigheder i lejrene.
4. Mødrene havde i fangelejrene opfyldt en helt afgørende funktion, som børnenes eneste og vigtigste omsorgsperson.
5. En adskillelse ved hjemtagelse af børnene uden deres mødre ville være yderligere traumatiserende for børnene.
6. De sundhedsmæssige-, beskæftigelses- og uddannelsesmæssige vilkår i fangelejrene var af så ringe karakter, at det konkluderedes, at børnene har levet under standarder, som ikke er i overensstemmelse med internationale konventioner om børns rettigheder.
7. Et strafferetligt og sikkerhedsmæssigt behov skulle i forbindelse med hjemtagelsen iagttages før, under og efter hjemtagelsen.
8. Børnenes bedsteforældre og det tilgængelige netværk havde en helt afgørende positiv betydning, og arbejdet med netværket skulle derfor styrkes bedst muligt.

Med disse præmisser som byggesten kunne fundamentet for børnenes hjemtagelse blive udformet.

Planlægningen omkring hjemtagelsen involverede Udenrigsministeriet, Justitsministeriet, Forsvarsministeriet, Social- og Ældreministeriet, Udlændinge- og Integrationsministeriet, Politiet- og Forsvarets Efterretningstjeneste, Rigspolitiet og de relevante kommunale og sociale institutioner.

“Man kan ikke lukke øjnene for, at der er meget alvorlig fare for børnenes liv og helbred.”

*Eva Ersbøll,
Seniorforsker
Emerita ved
Institut for
Menneske-
rettigheder*

Erfaringerne fra forløbet kan opdeles som følger i tre afgørende faser:

1. Forberedelse af hjemtagelsen
2. Hjemtagelsen
3. Livet i Danmark

Hvert underkapitel vil give et overblik over forløbet, samt præsentere en række anbefalinger til at forbedre hjemtagelsesprocessen og mindske de negative konsekvenser for børnene.

Forberedelse af hjemtagelsen

Inden regeringen besluttede at hente de 14 danske børn og deres mødre hjem i maj 2021, pågik et langt forhandlingsforløb omkring hjemtagelsesbeslutningen.

Allerede i maj 2017 blev en dansk mor med to små børn på knap 1 og 2 år taget til fange af de kurdiske styrker. I 2018 og i 2019 blev yderligere en forældreløs baby med tilknytning til Danmark og seks danske kvinder med deres tilsammen 18 børn indespærret i det nordøstlige Syrien.

I den periode arbejdede den daværende borgerlige regering på at evakuere familierne, men på grund af praktiske udfordringer omkring hjemtagelsesforløbet gik processen i stå.

I forbindelse med folketingsvalget i juni 2019 ændrede den nye Socialdemokratiske regering praksis og indførte en strammere politik på området, hvor kun alvorligt syge børn kunne blive repatrieret, hvis moderen gav samtykke til at lade sig adskille fra barnet – og kun i helt særlige tilfælde kunne moderen følge med⁸.

Da regeringen endelig besluttede at hjemtage 14 af de 19 danske børn og deres mødre i maj 2021, gik der yderligere fem måneder før de blev repatrieret, hvor der ikke blev meldt noget ud om, hvornår evakueringen ville finde sted.

“Det danske samfunds evne til at retsforfølge mødrene og resocialisere børnene, mener jeg, er den bedste i verden til at gøre den slags.”

Kasper Fisker, kriminolog og rådgiver i RTC - Danmark

Det var svært for børnene. I forbindelse med et besøg i fangelejrene, kort før hjemtagelsen, fortalte en af de ældre drenge til RTC - Danmark, at han, da det blev besluttet, satte et kryds i en kalender ud fra den opfattelse, at der vil blive tale om en evakuering inden for kort tid. Da der var gået en måned og kalenderen var fyldt med krydser, opgav han.

Allerede tidligt i forløbet opdelte man organiseringen af den forestående hjemtagelse på en sådan måde, at det strafferetlig- og sikker-

hedspolitiske arbejde, herunder det juridiske arbejde blev aflukket og adskilt fra de sociale og sundhedsmæssige udfordringer, som blev overdraget til en underordnet driftsenhed under Socialstyrelsen (VISO) som koordinerende enhed.

Denne opgavedeling var unødigt uigennemskuelig og medførte utryghed, tvivl og forvirring for de involverede. Fx kunne de pårørende i Danmark og mødrene i fangelejrene ikke få noget konkret at vide om, hvad der ville ske, når de landede i Danmark. Ville de blive anholdt? Hvis de blev fængslet, var det så sammen med deres børn eller uden børnene?

Efter noget tid blev de pårørende indkaldt til et orienteringsmøde. Her var alle til stede på nær Rigspolitiet og Kriminalforsorgen, som aflyste på dagen. Dette medførte en del frustration. Især fordi VISO ikke havde mandat til at svare på spørgsmål fra de pårørende på vegne af politiet.

Afklaring, information og formidling af, hvad der skal ske, samt hvornår og med hvilket formål, bør indgå i langt større omfang både i forhold til børnene og mødrene, men også i forhold til de familiemedlemmer i Danmark, som skal udgøre sikkerhedsnettet under børnene ved ankomsten til Danmark.

Erfaringerne må bruges til at sikre, at der i en lignende situation i langt større omfang tages udgangspunkt i børnenes rettigheder og behov, også under iagttagelse af konventionerne, og at der dermed sikres en samordnet indsats mellem den juridiske- strafferetlige- og sikkerhedsmæssige situation i forhold til det socialfaglige område, for så vidt angår især børnene.

Der bør i den forbindelse etableres partsrepræsentation på lige fod med gældende lovgivning i fx anbringelsessager. Det vil garantere, at børnene bliver inddraget bedst muligt og at konventionerne bliver overholdt.

Generelt må siges, at der var tale om betydelig opmærksomhed og store bestræbelser på at tilvejebringe et godt hjemtagelsesgrundlag. Blot var samarbejdet mellem de pårørende i Danmark, familierne som skulle hjemtages og de sociale instanser med VISO, som koordinerende enhed betydeligt hæmmet af manglende informationer vedrørende det strafferetlig- og sikkerhedsmæssige element, som medførte at informationer og afklaring i stort omfang ikke var tilgængeligt for en tilfredsstillende forberedelse og efterfølgende repatriering. Især for de pårørende og dermed netværket, som skulle være de ansvarlige efter hjemtagelsen.

Surrogatfængsling

Selve fængslingen af mødrene fik i procesforløbet betydelig opmærksomhed, særligt spørgsmålet om surrogatfængsling.

RTC - Danmark, Børns Vilkår, flere andre børneorganisationer, eksperter og dommere i forbindelse med varetægtsfængslingen anbefalede en løsning, hvor børnene blev surrogatfængslet med deres mødre mens de blev udredt⁹. Det ville give børnene nogle trygge rammer, hvor de kunne falde til i Danmark mens de lærte deres danske familier at kende.

I stedet for arresthuse som ikke er et egnet miljø for børnene, kunne man varetægtsfængsle mødrene i huse eller institutioner, hvor sikkerheden var i orden.

Børnenes rettigheder i forbindelse med fængslingen og afstraffelsen af mødrene ville dermed blive respekteret. Samtidig ville man undgå, at det føles som et overgreb for de i forvejen traumatiserede børn at blive adskilt fra deres eneste primære omsorgsperson umiddelbart efter ankomsten til Danmark, hvor alt også var nyt for børnene.

Familierne håbede til det sidste, at i fald man varetægtsfængslede mødrene, så ville man bruge den mulighed, der er for surrogatfængsling i retsplejeloven.

“I fraværet af deres (nationalstaters red.) engagement og iagttagelse af lovmæssige ansvar, står børnene overfor død, hungersnød, og ekstrem fysisk og emotionel skade”

Fionnuala Ní Aoláin, FN ekspert i menneskerettigheder og anti-terrorisme

Det skete ikke til trods for utallige opfordringer¹⁰, også selvom der ikke var tvivl om, at børnene havde et betydeligt behov for, at adskillelsen fra deres mødre under de givne forudsætninger kunne være så lempelig som muligt.

Hjemtagelsen

Forud for hjemrejsen og så sent som samme dag som kvinderne og børnene blev evakueret fra fangelejren, forhandlede familiernes advokater og RTC med bl.a. Rigspolitiet og Udenrigsministeriet om medinddragelse af de pårørende ved ankomsten og den mulige efterfølgende adskillelse af børn og mødre.

Trods betydelige bestræbelser på at drage nytte af tillidsforholdet i den familiære relation, der er mellem bedsteforældrene og børnene, blev det tilsidesat.

Familierne i Danmark oplevede bl.a., at de fik information om evakueringen væsentligt tidligere fra de danske journalister, de kurdiske myndigheder og kvinder i lejrene, end det blev udmeldt fra dansk side til de pårørende og deres advokater. De direkte implicerede parter der befandt sig i en følelsesladet svær situation, blev først informeret efterfølgende. Den unødige uvished gjorde det svært for de pårørende at forberede sig ordentligt på børnenes ankomst.

”Dengang var de tynde, skræmte børn, der ikke opførte sig som børn, de opførte sig som voksne, der hele tiden skulle beskytte sig selv”

Tante til otte af de danske børn, som er hentet hjem fra fangelejrene i Syrien

Spørgsmålet om forældremyndighed medførte også en del usikkerhed i forbindelse med hjemtagelsen af de børn, der er født i Syrien. Ansøgning om midlertidig forældremyndighed skulle gennemføres efter at familierne havde forladt syrisk luftrum og før de landede i Europa. Formentlig på grund af udfordringerne for så vidt angår jurisdiktion.

Selve hjemtagelsen, herunder afrejsen fra det nordøstlige Syrien, mellemlandingen i Kuwait og Frankfurt og endelig modtagelsen ved slutdestinationen i Karup i Jylland blev tilrettelagt med udgangspunkt i det sikkerhedsmæssige aspekt. Der var meget lidt fokus på barnets tarv.

Løfter til de pårørende om muligheden for at være til stede i forbindelse med ankomsten til Danmark blot et par timer før de landede

i Karup blev ikke overholdt, hvilket medførte betydelige frustrationer og unødvendigt traumatiserende adskillelsscener, hvor børn og mødre blev adskilt. Mødrene blev tilbageholdt af politiet, mens børnene blev overdraget til de sociale myndigheder uden at være forberedt derpå.

I en enkelt sag var der tale om timelang ventetid få meter fra det sommerhus, hvor børnene befandt sig sammen med deres mor, og hvor de pårørende fra deres biler kunne se, at børnene kiggede ud ad vinduet og ønskede kontakt med de bedsteforældre, onkler og tanter, de ikke havde set i mange år.

I en anden sag fik familien først lov at møde børnene dagen efter på den institution, hvor de var blevet anbragt om natten umiddelbart efter, at de var blevet adskilt fra deres mor. En pårørende fortæller, hvordan en lille dreng havde skidt i bukserne efter adskillelsen. Han var bange og turde kun at søge sine søskende, så ingen voksne havde opdaget det.

Hjemtagelsen spejler i høj grad omstændighederne omkring forbedelserne hvad angår den mangelfulde, forsinkede og utilstrækkelige orientering til de pårørende samt den unødigt tidlige adskillelse af mødre og børn.

Tilstedeværelse i ankomstlufthavnen og bistand i forbindelse med den efterfølgende adskillelse af børnene fra deres mødre kunne have været tilrettelagt med henblik på ikke at traumatisere børnene yderligere.

Børnene var efterfølgende meget påvirkede af adskillelsen. En pige på dengang fem år taler i dag stadig om de "dumme mennesker som tog mor og kørte hende væk i en mørk bil".

Mødrene havde en unik mulighed for at skabe tryghed for børnene i overdragelsen til deres familier og myndighederne ved ankomsten til Danmark pga. den helt ekstraordinære situation omkring børnenes afhængighed til mødrene, ligesom at de pårørende kunne være givet en mere synlig rolle i forbindelse med hjemtagelsen.

Det ville have sikret et mere tillidsfuldt udgangspunkt for børnene, både før afrejse i Syrien, under rejsen til Danmark og ikke mindst ved adskillelsen.

Livet i Danmark

Efter adskillelsen fra moderen blev børnene placeret i sommerhus og sikrede institutioner sammen med deres pårørende, hvor der var sundhedspædagogisk- og socialfagligt personale til rådighed. Nogle af børnene opholdt sig der i et par uger, inden de blev netværksanbragt, mens det for et par af børnene tog længere tid før, de blev anbragt hos deres familie.

I starten havde børnene ikke mulighed for at besøge deres mødre i fængslet, hvilket var yderligere traumatiserende for dem. Alt var nyt. De børn der var født i Danmark, havde ikke set deres familie i næsten syv år og de, der var født i Syrien, havde aldrig før mødt deres bedsteforældre, onkler og tanter.

Da børnene efter en tid fik lov at besøge deres mødre i fængslerne, var det under meget restriktive forhold og på tidspunkter, der ikke nødvendigvis tog hensyn til børnenes udvikling i forhold til daginstitutioner og skolegang. De store børn havde også allerede mistet flere års undervisning, mens de var indespærret i Syrien og flere af børnene lider af PTSD og kan derfor have svært ved skolearbejdet.

Samtidig var det vigtigt, at besøgene i fængslerne blev prioriteret. Det var, og er stadig, meget hårdt for dem at være væk fra deres mødre. Flere af børnene har bamses med en lille lydoptagelse med moderens stemme. Bedstemoren til fem af børnene fortæller, at

”Det er nok det mest rørende øjeblik i mit liv. Nu var han i vores arme og nu skulle han bare have alt den kærlighed og omsorg han havde brug for. Vi skulle sørge for, at han ville få det allerbedste liv i Danmark, hvor han hører til. Han er bare den allerstørste gave, jeg nogensinde har fået.”

Moster til forældreløs baby, som blev hentet hjem til Danmark i 2019

hendes børnebørn stadig i dag afspiller bamsen hver aften inden, at de skal sove - også de store børnebørn.

Børnene har også været betydeligt påvirket af behandlingen af straffesagerne mod deres mødre, både i forhold til varetægtsfængslingen og ikke mindst i forbindelse med retssagerne.

Det har været nødvendigt at få afklaret, om børn kan afhøres i henhold til retsplejelovens beskyttelsesregler om vidneafhøring, bl.a. med de voldsomme psykiske skader det kan påføre børnene.

Når man er nærtstående familiemedlem, er man fritaget fra at afgive vidneforklaring, men her blev det vurderet af anklagemyndigheden, at børnenes forklaring ville have afgørende betydning for sagens udfald, hvilket der blev givet medhold i, i landsretten i en af sagerne.

Det betød, at hensynet til sagens alvorlige karakter blev sat over børnenes tarv, også selvom psykolograpporter vurderede, at børnene risikerer at tage varig skade af at skulle afgive vidneudsagn i deres mors straffesag.

Forebyggelse af radikaliserings

De danske børn, der har været indespærret i de syriske fangelejre har overlevet skyderier og bombeangreb og set deres nærmeste blive slået ihjel eller mistet en forældre.

Fagfolk vurderer, at børn, der er vokset op i krigszoner, ofte vil have meget lidt plads til andre følelser end frygt og bekymring. Især hvis det har været udsat for voldelige situationer, kan barnet opleve stress, lavt selvværd, kontroltab og i nogle tilfælde udvikle negative forsvarsmekanismer.

Et stærkt socialt netværk og den rette psykologbehandling og rådgivning af familierne, hvor der bliver taget hensyn til børnenes helt særlige situation og individuelle behov, er et af de stærkeste redskaber til at sikre børnene en positiv udvikling¹¹.

Allerede inden at børnene ankom til Danmark fra fangelejrene, havde man indgået et samarbejde med nogle af landets bedste børnepsykologer.

De har efterfølgende fulgt børnene og tilrettelagt et udrednings- og behandlingsforløb for hvert enkelte barn. Herudover har man inddraget de relevante kommuner og forberedt dem på de særlige udfordringer og traumer børnene kan have med fra fangelejrene og krigen i Syrien.

Mødrenes deltagelse i forløbet har været vigtig. Både i forhold til at udrede og bearbejde konsekvenserne af opholdet i et krigsområde og i fangenskab, men også for at de på sigt kan indtræde i det danske samfund igen som en samlet familie. Det har dog været vanskeliggjort af de fysiske forhold og at det som udgangspunkt ikke er muligt for indsatte at deltage i et psykolog- eller afradikaliseringforløb mens de er varetægtsfængslet. Også selvom det kan risikere at udsætte den positive reintegration og rehabilitering af mødrene, og dermed børnene.

Familierne har været udsat for et ekstremt miljø under deres ophold i Islamisk Stats selvudråbte kalifat og derefter i fangelejrene. Ifølge danske og internationale efterretningstjenester og eksperter kan det være med til skubbe til en radikaliseringsproces. Derfor anbefaler man, at børn og voksne, der har opholdt sig i et ekstremistisk miljø over en længere periode, får den nødvendige hjælp til at blive en del af samfundet igen.

Det er også vigtigt, at familierne både på kort og lang sigt undgår yderligere stigmatisering, når de er tilbage¹². Diskrimination er en anerkendt push-faktor for risikoen for radikalisering¹³. Kvinder fra en lang række lande, der er rejst til Syrien eller Irak for at tilslutte

sig Islamisk Stat, har beskrevet oplevelser af diskrimination og islamofobi i deres hjemlande, før de tog afsted.

Den hårde offentlige og politiske debat herhjemme om de familier, der har været sammen med Islamisk Stat, har også haft stor betydning for de danske børn. Flere af især de store børn har fortalt, at de er bange for at tale med deres kammerater om deres oplevelser i Syrien.

Et par af børnene har oplevet at blive kaldt *kriger-børn* og *IS-børn* på deres skole.

Der har også været udfordringer bl.a. i forhold til udstedelse af pas i forbindelse med ferieophold og registrering af børnenes adresse i folkeskolesystemets interne kommunikationsplatform, Aula.

I et tilfælde oplevede fem søskende, at de ikke kunne få udleveret deres pas hos borgerservice. De var registreret i systemet pga. deres forældres forhold. I et andet tilfælde blev netværksfamilien gjort opmærksom på, at det var moderens adresse i fængslet og ikke bedstemorens bopæl, der var registreret, når klassekammeraternes forældre skulle arrangere legeaftaler via Aula. Angiveligt fordi moderen ikke havde en dansk bopælsadresse, da hun blev anholdt ved ankomsten til Danmark.

Da man ikke tidligere har hjemtaget danske børn fra fangelejre, kræver det særlig opmærksomhed fra myndighedernes side at sikre at børnene får de samme vilkår som andre danske børn.

Udfordringer i fremtiden

De 16 børn, der er hentet hjem til Danmark fra de syriske fangelejre, lever i dag i det store og hele et godt liv. Det til trods for de problemstillinger som opholdet i Syrien har medført. Bl.a. den efterfølgende voldsomme adskillelse fra deres mødre, de i flere tilfælde unødvendige benspænd der har været i forbindelse med deres repatriering og usikkerheden om mødrenes straffesager og de meget restriktive besøgsvilkår under varetægtsfængslingen.

Børnene trives i skolen og fortæller gode historier om deres nye kammerater. Flere af børnene går til fritidsaktiviteter og kan i dag lege udenfor uden at være bange for bomber og fangevogtere. Men børnene er fortsat traumatiserede pga. uvisheden om forældrenes fremtid og de mange år i fangenskab og krig.

Der vil i mange år fremover til stadighed være brug for støtte til børnene. Både hvad angår afklaring af akut opståede problemstillinger, men også i fx koordineringen af relationen til deres mødre.

”De har oplevet ting, som børn ikke skal opleve. De har set børn få tæsk og været vidne til voldsomme teltbrande. En verden med junglelov, hvor de stærkeste overlevede.”

Faster til fem af de danske børn, som er kommet hjem fra fangelejrene

Efter varetægtsfængslingen og domfældelse vil der være brug for indsatser i forbindelse med selve afsoningen af den fængselsstraf, som mødrene formentlig vil blive idømt. Det er afgørende, at børnenes tarv varetages her, bl.a. i forhold til mødrenes mulighed for fastsættelse af afsoningssted og prøveløsladelse.

Derudover vil der fortsat opstå særlige behov, hvor netværksfamilierne har brug for støtte og hjælp i forhold til fx en lempelig sagsbehandling i de anbringende kommuners regi.

Efter mødrenes strafudståelse vil der også være et betydeligt behov for støtte til reetablering af familien som en tilnærmelsesvis almindelig familie med mor og børn, der i al fremtid skal leve med den forhistorie, som opholdet i Syrien har medført.

Et afgørende punkt er også relationen til børnenes fædre, som enten er døde eller sidder fængslet i de syriske områder. Der vil her være tale om en vigtig indsats i forhold til at hjælpe børnene med at forstå den virkelighed, som relationen til de pågældende fædre medfører.

”Drømmen er, at børnene skal bo hos deres mor, når hun bliver løsladt, og at de skal have en normal hverdag sammen. Forældrene har desværre været hjernevasket, men de har gjort alt for at beskytte deres børn.”

Faster til fem af de danske børn, som er kommet hjem fra fangelejrene

Anbefalinger

Med afsæt i erfaringerne fra hjemtagelsesforløbet har vi samlet de væsentligste anbefalinger til at forbedre repatrieringen af børnefamilier fra fangelejrene i Syrien.

1. Priorité en samordnet indsats mellem de juridiske- strafferetlige- og sikkerhedsmæssige omstændigheder, hvori internationale konventioner iagttages
2. Sørg for bedre og tidligere inddragelse af børnenes familie og netværk i planlægningen af hjemtagelsen
3. Etabler partsrepræsentation som i andre anbringelsessager for at sikre at børnenes rettigheder bliver overholdt
4. Muliggør surrogatfængsling ved hjemtagelse, hvis mødrene bliver anholdt ved ankomsten
5. Hvis der ikke vælges en surrogatløsning, bør mødrene overdrage varetægten af børnene til de pårørende og myndighederne i Danmark for at undgå yderligere traumatisering af børnene og for at skabe tillid mellem børnene og deres nye værger
6. Det er helt afgørende for børnene, at der hurtigt etableres kontakt til mødrene efter varetægtsfængslingen, grundet det særlige tilknytningsforhold
7. Sikring af hurtige og ordentlige besøgsvilkår i fængslerne for børnene
8. Sørg for at børnenes behov vægtes så højt som muligt, når man retsforfølger mødrene
9. Hav særlig fokus på fortsat og konstruktiv kontakt med mødrene
10. Børnenes rettigheder i forbindelse med fængslingen og afstraffelsen af mødrene bør analyseres og forbedres, så man undgår, at børnene oplever det som overgreb
11. Den psykisk sårbare situation, som børnene befinder sig i, bør iagttages og respekteres i forbindelse med systemets behandling af tiltag og bevillinger på nødvendige indsatsområder fx ved fængselsbesøg og i relation til netværksfamilien
12. Børnenes netværk og pårørende i Danmark skal inddrages i alle led af børnenes reintegration
13. Det er vigtigt, at familierne får støtte i hverdagen af de sociale myndigheder
14. Undgå yderligere stigmatisering af børnene

Konklusion

Hjemtagelsen af de danske børn fra fangelejrene i det nordøstlige Syrien sammen med deres mødre har sikret børnenes overlevelse og givet dem noget af den barndom tilbage, de mistede mens de var fanget og levede i et krigsområde med godnathistorie ledsaget af lyden fra bombenedslag.

Det har også givet dem mulighed for at få en god fremtid.

Alligevel har flere omstændigheder før, under og efter hjemtagelsen været kritisable og har uomtvisteligt føjet yderligere trauma til allerede meget sårbare børn. Især den voldsomme adskillelse fra mødrene ved ankomsten til Danmark.

Derudover har det lange forhandlingsforløb omkring hjemtagelsesbeslutningen været belastende for familierne og den efterfølgende hemmeligholdelse i planlægningen af børnenes hjemkomst, hvor de strafferetlige aspekter af situationen i flere tilfælde fik forrang i forhold til børnenes rettigheder.

Tidligere har det juridiske grundlag for hjemtagelserne og de krav, som myndighederne skulle leve op til, været funderet i Wienerkonventionen, også i forberedelserne til hjemtagelserne i 2019 og 2021.

Den 14. september 2022 blev der afsagt dom ved den europæiske menneskerettighedsdomstol i sagen H.F. m.fl. mod Frankrig som stadfæstede, at også i sagerne om børn fra fangelejrene i det nordøstlige Syrien, der gør de europæiske menneskerettigheder sig gældende. Det betyder, at myndighederne fremover skal leve op til pligter og rettigheder i forhold til børnene, som fremgår af menneskerettighedsdomstolens afgørelse.

RTC - Danmark har i rapporten samlet en række anbefalinger til at forbedre hjemtagelsen og reintegrationen af danske børn fra de syriske fangelejre. **Alle med udgangspunkt i at vægte barnets interesse højest.**

Erfaringerne fra Danmark vidner om, at reintegration og rehabilitering har større sandsynlighed for at lykkes, når de repatrierede familier og deres pårørende inddrages. En sådan involvering holder familier sammen, forhindrer nye adskillelser, værner mod yderligere traumatisering og fremmer en psykologisk bedring. Hvis man

derimod adskiller et barn fra dets nærmeste omsorgsperson, øger man risikoen for at forstærke barnets traumer og dermed anspore til mere angst og sårbarhed.

Mangelfuld varetagelse af børnenes interesser, kan skabe grobund for radikaliserings. Børnene kan opleve skyldfølelse over, at de er hjemme i sikkerhed, mens deres kammerater, halvsøskende og fædre stadig er indespærret under livsfarlige forhold uden mulighed for at blive retsforfulgt og dermed få en fair behandling af deres sag. Samtidig har især de større børn oplevet at være efterladt i fangenskab i mange år, hvor de har været bange for, hvad der ville ske med dem. Dette kombineret med uvisheden om deres pårørende og kammeraters skæbne kan være med til at vanskeliggøre børnenes reintegration.

Den danske stat må samlet set forvente at skulle hjemtage op mod 30 børn fra de syriske fangelejre og nærområdet, som har dansk statsborgerskab eller indrejseret til Danmark. Børnene har oplevet krig, jordskælv og længerevarende fængselsophold i Syrien og Tyrkiet og i denne helt særlige situation må det sikres, at de får den nødvendige hjælp til at blive reintegreret og få bearbejdet deres oplevelser, og på sigt få et godt liv.

Noter

- 1 Save the Children. (2021). When am I going to start to live?. https://www.savethechildren.org.au/getmedia/14d7c68c-7be6-4aa6-91f2-d3630a778cb6/when-am-i-going-to-start-to-live_report.pdf.aspx
- 2 UN Human Rights OHCHR. (2021). Syria: UN experts urge 57 States to repatriate women and children from squalid camps [Pressemeddelelse]. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/02/syria-un-experts-urge-57-states-repatriate-women-and-children-squalid-camps>
- 3 Save the Children. (2022). Remember the armed men who wanted to kill mum?. <https://www.savethechildren.org.nz/assets/Files/Reports/Remember-the-armed-men-who-wanted-to-kill-mum.pdf>
- 4 Maja Touzari Greenwood. (2021). For vores alles sikkerhed skal de danske børn i Syrien hjem. <https://pov.international/danske-born-syrien-sikkerhed/>
- 5 Udlændinge & Integrationsministeriet. Administrativ Fratagelse af dansk statsborgerskab. <https://uim.dk/arbejdsomraader/statsborgerskab/danske-statsborgere/administrativ-fratagelse-af-statsborgerskab/>
- 6 Jo Becker & Letta Tayler. Human Rights Watch. (2023). Revictimizing the Victims: Children Unlawfully Detained in Northeast Syria. <https://www.hrw.org/news/2023/01/27/revictimizing-victims-children-unlawfully-detained-northeast-syria>
- 7 Udenrigsministeriet. (2021). Afrapportering fra den tværministerielle Task Force Evakuering.
- 8 Folketinget. (2019). Åbent samråd om syrienskrigere med dansk statsborgerskab. <https://www.ft.dk/udvalg/udvalgene/uru/kalender/44189/samraad.htm>
- 9 Sara Hodzic & Jens Anton Bjørnager. (2021, 28. september). 14 danske børn fra Syrien kan blive yderligere traumatiseret, når de lander i Danmark: "Der kan ske et overgreb på barnets tarv". Berlingske. <https://www.berlingske.dk/samfund/14-danske-boern-fra-syrien-kan-blive-yderligere-traumatiseret-naar-de>
- 10 Kirsten Nilsson & Frank Hvilsom. (2021, 7. oktober). Red Barnet; Børnene skal ikke bøde for deres forældres eventuelle gerninger. Politiken. <https://politiken.dk/indland/art8411719/Børnene-skal-ikke-bøde-for-deres-forældres-eventuelle-gerninger>
- 11 Save the Children. (2022). Remember the armed men who wanted to kill mum?. <https://www.savethechildren.org.nz/assets/Files/Reports/Remember-the-armed-men-who-wanted-to-kill-mum.pdf>
- 12 Politiets Efterretningstjeneste (PET). (2020). Vurdering af terrortruslen mod Danmark. <https://pet.dk/-/media/mediefiler/pet/dokumenter/analyser-og-vurderinger/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark/vurdering-af-terrortruslen-mod-danmark-2020.pdf>
- 13 Social- og integrationspolitik. (2012). Forebyggelse af ekstremisme. <https://www.ft.dk/samling/2011/almdel/uui/bilag/94/1093169.pdf>

Tak

En særlig tak til familierne for deres tillid og lyst til at dele deres historie.

Tak til Beatrice Eriksson, stifter af Repatriate the Children - Sweden for inspiration og rådgivning, Sysser Bengtsson for grafisk layout og Christina Terry og alle de andre, der har hjulpet med gennemlæsning og vigtige input til rapporten.

Tak til RTC's frivillige, rådgivere og medlemmer, som har været uundværlige i forberedelserne til og under hjemtagelsen af børnene. Uden dem havde RTC ikke haft mulighed for at følge og støtte børnene.

Rapporten er skrevet af Natascha Rée Mikkelsen, Knud Foldschack & Marie Sneum Madsen fra Repatriate the Children - Denmark.

Marts 2023. København, Danmark.

Repatriate the Children - Denmark er en almennyttig børnerettighedsorganisation, der har til formål at sikre børn med tilknytning til Danmark, som har været eller stadig opholder sig i Syrien og i nærområdet, en værdig livskvalitet, et trygt børneliv og en fremtid med gode muligheder.

Foreningen støtter og rådgiver familierne både før og efter de er tilbage i Danmark.

RTC har tre selvstændige nationale afdelinger i Danmark, USA og Sverige, som har været en integreret aktør siden de første hjemtagelser af vestlige tredjelandsborgere fra fangelejrene i det nordøstlige Syrien.

RTC's afdelinger bidrager til vidensbaseret beslutningstagen for at sikre at retsstaten, de humanitære principper og den globale sikkerhed forenes og opretholdes.